

ARTS

Redescobrim Dalí

Mila Torres

L'onze de maig Salvador Dalí i Domènech compleix cent anys. Aquest centenari ha mogut i mourà no només a artistes i amants de l'art, sinó que, com ja podem anar comprovant la societat sencera es mou per crear, idear, inventar i en últim fet vendre tot allò que sigui adient o que tingui a veure amb Dalí, amb els seus objectes, amb la seva persona, amb la seva manera de ser, amb la seva pintura, amb la seva manera d'estimar, amb la seva relació amb Catalunya i amb Espanya, amb la seva relació amb els amics, amb els diners... Tot allò que s'ha anant coneixen als llargs dels anys sobre aquest artista, genial per molts i atacat i menyspreat per molts altres, és i serà al llarg d'aquest 2004 causa i motiu de negoci. Però això hagués molestat a l'artista? O ell mateix hagués format part de la festa? No ho podem saber però si intuir i així ho deixem...

Si tothom té una visió més o menys clara d'aquest artista, ara és el moment de posar al dia els nostres coneixements i aprofitar el gran nombre d'exposicions (a prop d'una trentena), d'activitats teatrals i musicals, de congressos i seminaris, de rutes gastronòmiques que s'estan desenvolupant i acabar d'arrodonir la figura de Salvador Dalí. Malgrat tot això, l'exposició antològica més gran en la qual s'hi exposaran 150 olis, així com dibuixos, dissenys i objectes comissariada per Dawn Ades no es podrà veure a Catalunya. Del setembre vinent al gener del 2005 estarà al Palazzo Grassi de Venècia, i del febrer al maig del 2005 al Museu d'Art de Filadèlfia, als Estats Units.

L'artista era conscient de l'atractiu que les seves obres exercien sobre el públic. A l'octubre de 1927 en *L'Amic de les Arts* va escriure: "És cert que les gents es queden atrapades en les meves teles com les mosques al paper atrapamosques. Fins i tot, habent-lis semblat risible i estúpid allò del que no podien separar la mirada. Per què? Per que el fet poètic les reten per que es senten emocionades subconscientment, malgrat de les enèrgiques protestes de la seva cultura i de la seva intel·ligència".

Aquest any 2004 s'acabaran de complir les paraules que cap als anys seixanta va dir l'artista i que ningú creia: "dins d'uns anys es formaran llargues cues davant del meu museu de Figueres per a veure les obres". Si fa deu anys aquest museu ja era el més visitat de Catalunya què passarà ara?. Ni la mort de l'artista, ni el pas dels anys han frenat l'interès per contemplar els "dalís" que s'ha vist ampliat amb els vèrtex del triangle format per Figueres(Museu), Portlligat(casa) i Púbol(castell de Gala). A aquests punts emblemàtics s'han d'afegir altres punts d'interès com Cadaqués, Roses, Quermançó, Els Àngels, el Molí de la Torre o Palamós que gràcies a l'obra del pintor català transcendeixen més allà del seu localisme i l'Empordà va esdevenir universal. Dalí va basar la seva creació en paisatges i elements de la geografia empordanesa, fins i tot, el temps que va passar a Nova York no va deixar de recórrer a la morfologia rocosa del Cap de Creus o a la plana de Roses com a teló de fons per a les seves pintures. Per justificar aquesta repetició en la seva obra, Salvador Dalí deia una frase del filòsof Montaigne: "només es pot arribar a allò universal a partir d'allò ultralocal". Així, malgrat ser qualificat de mal català per haver deixat la seva herència a l'estat, per haver criticat la sardana i denunciar el noucentisme en el Manifest Groc, escrit amb Sebastià Guasch i Lluís Montanyà. La veritat és que mai va comprar cap propietat fora de l'Empordà. Quan passava èpoques de

la seva vida a París i a Nova York sempre s'instal·lava en hotels. L'única residència fixa va ser la seva casa de Portlligat.

Però la seva relació amb Catalunya i en concret amb l'Empordà, no només fa referència a les propietats físiques, sinó que el més important que li va succeir en la seva vida va tenir lloc en aquestes terres. Va néixer al carrer Monturiol de Figueres i va estudiar en aquesta ciutat. Va començar a pintar durant una convalescència al Molí de la Torres, casa que els seus amics els Pichot tenien a prop de Figueres. Estiujava a Cadaqués. Va ser empresonat a Figueres i després a Girona. Es va enamorar de Gala al Cap de Creus i va escriure el guió de "Un chien andalou"(1929) en les taules del cafè Emporium de Figueres. La seva àvia era de Roses, d'aquí la inclusió d'aquestes platges a la seva obra. Es va casar l'any 1958 a la capella de Els Àngels, prop de Girona i el final dels

seus dies els va viure a Torre Galatea. Si això fos poc, no va deixar mai de parlar català i d'emprar la barretina i per la seva casa van passar tota mena de personatges, des de Georges Harrison a Walt Disney. Indubtablement va fer arribar l'esperit català i el paisatge empordanès a tot el món.

Salvador Dalí és conegut principalment com a pintor, però aquesta no va ser l'única faceta artística que va desenvolupar. Podríem denominar-lo com a artista multidisciplinari. El seu interès per totes les manifestacions artístiques era evident a l'igual que el seu afany per conèixer i emprar totes aquelles tècniques que es posesin al seu abast. Estava obert a tots els àmbits de la creació artística, per això va tractar el disseny per a obres de teatre, òpera i ballet; el cinema, la joieria, la moda, la publicitat, la il·lustració... Com a il·lustrador va il·lustrar llibres tan populars com *Los cantos de Maldoror* de Lautréamont (1934), *Los ensayos* de Montaigne (1947), *Don Quijote* de Cervantes (1957) i *La Divina Comèdia* de Dante (1960), entre altres. Altra tasca que va contribuir a la seva fama va ser la d'escriptor, a part de conferències i articles, Salvador Dalí és autor de molts llibres, entre el més coneguts cal destacar, *Diario de un genio* (1964), *Las pasiones según Salvador Dalí* (1968), *Los rostros ocultos* (1944), *El mito trágico del Ángelus de Millet* (1933).

És possible que el fet de realitzar tantes tasques fos un dels motius pels quals l'any 1934 André Breton el qualificà com a "Avida Dollars". Però no hem d'oblidar que també va passar una època dolenta quan van viure amb Gala a Portlligat a una cabana de pescadors davant el mar, on Gala va emmalaltir de tuberculosi. Indiscutiblement va saber aprofitar-se del gir que es va produir amb la seva obra, després que Gala el posés amb contacte amb el col·leccionista de París que recolzaven l'estil surrealista. Amb la provocació i el sentit de la publicitat que posseïa tenia molt terreny guanyat.

Però, i d'això no hi ha dubte, era un bon pintor i això no es qüestionable. Fins i tot, aquells que més critiquen la seva creació no poden deixar d'admetre la perfecció del seu dibuix, de la seva perspectiva, de la seva tècnica, una obra en quan al tractament dels elements compositius totalment classicista i al cent per cent estudiada i treballada. Diuen que els artistes ho són perquè ho porten a la sang, jo no crec totalment en això, però si en el fet de que hi ha una atracció i una dedicació quasi plena. I Dalí des de petit es va sentir molt atret per la pintura. El seu primer taller pictòric va ser el safareig de casa seva, on es refugiava als quatre anys amb paper i colors. El seu primer professor Núñez el va introduir en la manera correcta de fer servir la tècnica. El quadre més antic que es conserva de Salvador Dalí es tracta d'un paisatge, de reduïdes dimensions, de la badia de Cadaqués vista des de Els Quers, que va pintar quan tenia deu anys. Als dotze anys va muntar el seu primer estudi a les golfes de casa seva. Amb catorze va exposar al Teatre Municipal de Figueres en una col·lectiva. L'any 1920 va rebre un encàrrec de, l'Ajuntament per dissenyar la carrossa per la cavalcada de Reis. El 1922 va entrar en l'Acadèmia de Belles Arts de Madrid d'on finalment va ser expulsat. Més tard va realitzar el seu primer viatge a París on va entrar en contacte amb Picasso i amb el Louvre. En un segon viatge va conèixer de la mà de Joan Miró el món intel·lectual del moment Magritte, Arp, Eluard i Tzara. Va ser llavors quan va conèixer a Gala, Helena Deluvina Diakonoff, l'esposa del poeta surrealista Paul Eluard. A l'estiu següent els va convidar a Cadaqués i ella es va quedar al seu costat fins a la seva mort. Des d'aquell moment va esdevenir la seva musa, model pels seus quadres substituïnt a la seva germana Anna Maria. Va sortir continuament a les seves obres, d'esquenes, de cara, de costat, mig amagada, sempre com a protagonista principal del seu art. Però també va ser la seva administradora, la seva marxand, gerent dels seus ingressos i seguidora de les seves provocacions davant el públic.

Dalí és un clàssic, com deia abans, en el sentit d'emprar una tècnica clàssica. En les seves obres tots els detalls estan minuciosament estudiats, des de la composició al color, de l'últim detall del fons de la creació al tema principal. Les pinzellades són les exactes. La perspectiva també és un element fonamental per comunicar força i expressivitat, la fa perfecta, rigorosa, íntegra.

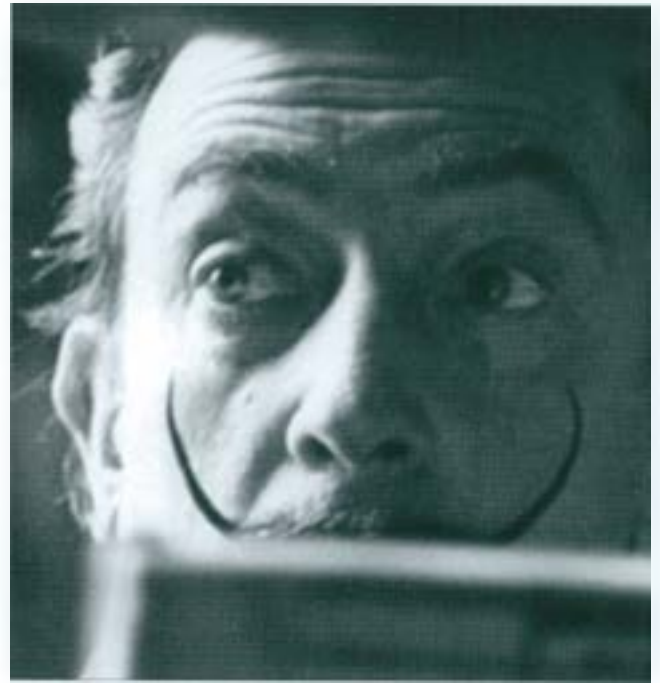
Salvador Dalí a la seva època d'estudiant va escriure el següent: "Mi ideal estético es hacer una pintura compuesta de lo antiguo y lo moderno, fusionar el arte de los maestros del impresionismo y guardar de los antiguos lo verdaderamente bueno, el dibujo, la seguridad, y guardar de los modernos también lo que sea bueno el color, la luz, los fenómenos atmosféricos, la estructura de Cézanne y Miguel ángel". Més endavant, cap el 1927 escribia fent referència al mateix tema: "Siempre han existido dos clases de pintores: aquellos que pasaron de la línea y aquellos quienes, pacientemente, supieron llegar a su límite con respeto. Los primeros, a causa de su impaciencia, han sido calificados de apasionados y geniales. Los segundos, a causa de su humilde paciencia, han sido calificados de fríos y, únicamente, buenos artesanos. Si es cierto, empero, que el hecho de pasar de la línea es una forma de impetuosidad que significa siempre un comienzo de embriaguez, de confusión y de debilidad, también es cierto que hay una especie de pasión que consiste precisamente en la paciencia del no pasar de la línea, y que esta pasión en el equilibrio es una pasión fuerte, enemiga de toda embriaguez". Aquestes lletres indiquen que estava completa-

ment a favor de la pintura classicista amb tot el que ella comporta i el resultat s'aprecia en la seva creació. En ella l'avantguarda no està en la manera de pintar sinó en l'expressió del tema. Aquesta és la diferència entre el surrealisme orgànic-abstracte de Joan Miró, Max Ernst i el surrealisme naturalista de Salvador Dalí i René Magritte. Aquest últim és un corrent figuratiu, amb objectes de es reconeixen i es pinten amb un estil detallista, però que es col·loquen combinats de forma il·lògica provocant en qui les observa un xoc que fa posar en marxa la imaginació.

La passió per l'equilibri del qual parlava Dalí el va portar a fer servir les matemàtiques en la seva pintura. Una mostra és el quadre "Corpus Hypercubicus" en el que empra el desenvolupament de les cares d'un hipercub quadridimensional o "tesseract". La separació de les cares d'un hipercub ens porta a la creu pintada per l'artista. Un altra exemple és "Leda Atómica" que ara es pot veure al CaixaForum en l'exposició "Dalí. Cultura de masses". Pintada el 1949 sintetitza la tradició matemàtica i simbòlica, realitza un meticulós anàlisi matemàtico-geomètric. El pentàgon que centra la figura, la línia de l'horitzó dividint l'espai en dues meitats en exacta proporció ens ho demostra. També podríem mirar els punts de fuga en inquietant disposició en moltes obres. Així Dalí va posar la més racional de les ciències, la Matemàtica, al servei de la seva expressivitat surreal. A part d'aquesta ciència de tots és sabut la seva preocupació d'estar al corrent dels descobriments científics, com per exemple estar al dia sobre l'estructura de l'ADN, l'origen de la vida i la física nuclear. Interessat pels descobriments de la ciència va intentar aplicar noves tècniques a la seva pràctica pictòrica, així amb l'estereoscòpia i l'holografia que li va obrir portes a la creació de la imatge tridimensional i l'any 1971 realitza algunes composicions hologràfiques en col·laboració amb el Premi Nobel de Física Dennis Gabor.

Salvador Dalí va passar en les obres de joventut per tenir influències impressionistes. Durant la seva estada a Madrid s'interessà per les avantguardes, futurisme, fauvisme i especialment cubisme. Seguidament va entrar de ple en l'etapa surrealista desenvolupant el seu mètode paranoicocrític (pintar de manera automàtica qualsevol cosa que passi pel cap) del qual va passar a interessar-se influenciat pel Renaixement italià pel classicisme, la religió, la història, la mitologia, la ciència i les matemàtiques. Als anys seixanta i setanta desenvolupa noves tècniques visuals i treballa en la creació del seu Teatre Museu de Figueres, inaugurat el 1974. Va continuar pintant fins al 1983.

No es pot oblidar el Dalí-espectacle conegut arreu, forma part intrínseca del tema. Recordem la frase que ell mateix va dir i que és tan reveladora: "La diferència entre un loco y yo, es que yo no estoy loco". O quan es va presentar vestit de submarinista a la inauguració de l'exposició surrealista de Londres (1936). Però no ens quedem aquí i aprofitem aquest centenari per descobrir el nostre propi Dalí, el Dalí que com a tot surrealista volia la creació d'un món en el qual l'home trobi allò meravellós, un regne de l'esperit on s'alliberi de tot pes i de tot complex, i arribi així a una llibertat inigualable i incondicional.

.../...

Canto tu bello esfuerzo de luces catalanas,
tu amor a lo que tiene explicación posible.
Canto tu corazón astronómico y tierno,
de baraja francesa y sin ninguna herida.

Canto el ansia de estatua que persigues sin tregua,
el miedo a la emoción que te aguarda en la calle.
Canto la sirenita de la mar que te canta
montada en bicilceta de corales y conchas.

.../...

Huellas dactilográficas de sangre sobre el oro
rayen el corazón de Cataluña eterna.
Estrellas como puños sin halcón te relumbren,
mientras que tu pintura y tu vida florecen.

No mires la clepsidra con alas membranosas,
ni la dura guadaña de las alegrías.
Viste y desnuda siempre tu pincel en el aire,
frente a la mar poblada con barcos y marinos.

Federico García Lorca, 1926

I Salvador Dalí així ho va fer.

